14.
15.
9.
38
40

Actum in Curia Regia Varsaviensi Die Vigesima Prima Mensis Aprilis Annô Domini Millesimô Septingentesimô Nonagesimô Primô.

AD Officium & Acta præsentia Castrensia Capitanealia Varsaviensia personaliter veniens Magnificus Antonius Siarczyński Sacræ Regiæ Majestatis, & Comitiorum Generalium atque Confœderationis Generalis Regni Secretarius, Eidem Officio Actisque illius Constitutionem Infrascriptam obtulit, & ad Ingrossandum in Acta præsentia porrexit, tenoris talis ==

Miasta Nasze Królewskie Wolne w Państwach Rzeczypospolitey.

ARTYKUŁ I.

O Miastach.

1. MIasta wszystkie Królewskie w Kraiach Rzeczypospolitey za wolne uznaiemy.

2. Obywatelów takowych Miast, iako Ludzi wolnych, Ziemię w Miastach przez nich osiadłą, ich Domy, Wsie i Territoria, gdzie iakie do których Miast prawnie teraz należą, własnością ich dziedziczną bydź przyznaiemy, co nie ma przeszkadzać zaczętym, a nie dokończonym Sprawom.

3. Którym Miastom Przywileie Lokacyine zagineły, za dowiedzeniem ich byłości, My Król, *Diplomata renovationis* z nadaniem Ziemi, iaką teraz niewątpliwie posiadaią, wydamy.

4. W których Miastach Królewskich Seymiki Ziemskie są oznaczone, tym Przywileie Lokacyine, ieżeliby ich ieszcze nie miały, My Król wydamy.

5. Gdyby dla szczęśliwego, w którym mieyscu położenia na gruntach Królewskich Osada Ludźi wolnych dała Siedlisku swemu przystoyną postać Miasta, w takowym zdarzeniu, My Król, tey Osadzie *Diploma erectionis* Miasta nowego z nadaniem Ziemi wydamy.

6. Wolno też będzie Dziedzicom na swoich gruntach Miasta z ludzi wolnych zakładać, albo i Rolników wolnością nadać, iako też Miasta swe Dziedziczne Lokalnemi zrobić; takowe iednak Osady nie będą mogły wchodzić w poczet Miast wolnych, tylko gdy Dziedzic Instrumentem Lokacyinym nada im Ziemię dziedziczną, a natenczas My Król, *Diploma Confirmationis* tego Instrumentu za prożbą samego Dziedzica wydamy, i Instrument Lokacyiny Dziedzica wpisać w też Dyploma rozkażemy.

7. Jako dla wszystkich Miast, iedne iest Prawo, tak Mieszczanin któregokolwiek Miasta równych Przywileiów z Prawa teraźnieyszego używać będzie.

8. Wszyscy Obywatele Miasta, bądź Szlacheckiego, bądź Mieyskiego urodzenia Ludzie, którzy chcą prowadzić handle na funty, łokcie, &c: maiący Possessyą w Miastach, albo gdy iey nabędą, iakiegokolwiek są Dostoieństwa, Professyi i Kunsztu Prawo Mieyskie przyimować, i pod nim zostawać będą obowiązani. Inney zaś Szlachcie przyimować Mieyskie wolno będzie.

9. Przyięcie Prawa Mieyskiego czynić się ma w następuiący sposób: Każdy przyimuiący Mieyskie, stanąwszy przed Magistratem obecnie, lub przez Plenipotenta, uczyni oświadczenie w słowach następuiących: Ja NN. Nayiaśn: Królowi i Rzeczyplitey wiernym będę, posłuszeństwo Prawom i Ustawom Seymowym za nayściśleyszy biorę obowiązek. Zwierzchności Miasta N. w którym do Obywatelstwa przyłączony iestem, podległym bydź chcę, i obowiązki wszelkie zachowam, co wszystko zaręczam tak dla siebie, iako i następców moich. Po dopełnionym takowym oświadczeniu ma bydź zapisany w Xięgę Obywatelów Miasta.

10. Miasta odmawiać nie powinny przyięcia do Obywatelstwa, i w Xięgę Mieyską zapisywania wszystkich uczciwych Cudzoziemców, tudzież Rzemieślników, wszelkich Ludzi wolnych, i z Prawa nikomu nie podległych Chrześcian, a to bez żadney opłaty.

11. Tak z urodzenia Szlachcie, iako i Obywatelom Stanu Mieyskiego tym, którzy potym do zaszczytu Szlachectwa przypuszczonemi zostaną, przyięcie Obywatelstwa Mieyskiego, w nim znaydowanie się, sprawowanie Urzędów, prowadzenie wszelkiego handlu, utrzymywanie iakichkolwiek bądź rękodzieł, nic bynaymniey odtąd szkodzić, ani uwłaczać nie będzie im samym, ani ich następcom w tymże zaszczycie Szlachectwa, i Prerogatyw do niego przywiązanych.

12. Obieranie przez Obywatelów Miast własnego Magistratu, mianowicie Burmistrzów, Woytów i wszelkich Urzędników, iako iest cechą wolności, tak przy teyże wolności Miasta zostawuią się. Niemniey będzie wolno tymże Miastom czynić rozporządzenia co do wewnętrznych porządków i uskutecznienia dozierać; o czym Kommissyą Policyi uwiadomiać maią przez Rapporta.

13. Wszyscy zatym Obywatele Miasta, którzy są zapisani w Xięgę Mieyską, a maią dziedziczną Possessyą, mogą obierać, i bydź obieranemi do wszelkich Urzędów Mieyskich większością zdań. Nikt iednak Urzędu Exekucyinego i Funkcyi Ziemiańskiey z Urzędem i Funkcyą Plenipotenta Mieyskiego łączyć nie będzie mógł, pod nieważnością obydwóch; Ani w Randze Woyskowey w służbie aktualney będący, Urzędnikiem Mieyskim bydź nie może.

ARTYKUŁ II.

O Prerogatywach Mieszczan.

1. Prawo Kardynalne: *Neminem captivabimus, nisi jure victum*, na Osoby w Miastach osiadłe rozciągamy, wyiąwszy podstępnych Bankrutów, kaucyi dostateczney za sobą u Sądu nie stawiaiących, i na gorącym uczynku złapanych.

2. Miasta, w których oznaczone są Sądy Appellacyine, przed każdym Seymem Ordynaryinym iednego Plenipotenta większością głosów wybierać będą, z Obywatelów Possessye Dziedziczne w Miastach maiących, zdatnych do posługi publiczney, *crimine non notatos*, pod processem nie będących, i urzędowaniem mieyskim odbytym zaszczyconych, z wolnością wybierania tychże Plenipotentów i z innych Miast. Ci Plenipotenci na dzień Seymu rozpoczynaiącego się do Miasta Seymom przeznaczonego ziechać się maią, i Dzieło Elekcyi swey, Marszałkowi Seymowemu oddadzą, na Sessyach Prowincyonalnych wybierani będą z Plenipotentów Miast do Kommissyów Policyi, Skarbowey i Assessoryi; i na tychże Sessyach wyznaczeni będą, którzy do któtey Kommissyi i Assessoryi należeć maią. A lubo ci wszyscy podług oznaczenia w rzeczonych Kommissyach, i Assessoryi zasiadać będą mogli, iednak nie więcey w Kommissyi Skarbowey i Policyi, iak po dwóch, a w Assessoryi po trzech z każdey Prowincyi zasiadać będzie. Ci Kommissarze i Assessorowie, w tychże Kommissyach i Assessoryi w obiektach tyczących się Miast, i handlowych *vocem activam* mieć będą, w innych zaś okolicznościach *vocem consultivam* mieć maią. Jeżeli na daley który z tych Plenipotentów, albo i wszyscy od Miast, które obierać Plenipotentów Prawo maią, potwierdzeni zostaną, mogą na drugie lat dwie zostać. A dla tych Kommissarzów i Assessorów Pensyą przy urządzeniu Tabelli Expensy postanowiemy, dla takiey iednak liczby, iaka do zasiadania w Kommissyach i Assessoryi iest oznaczona.

3. Aby zaś opieka Rządowa, i dla wszystkich Miast wymierzała w żądaniach ich sprawiedliwość przyzwoitą, dozwalamy Miastom Naszym przez Assessorów, czyli Kommissarzów Mieyskich w Assessoryach, Kommissyach Skarbowych, i Policyi zasiadaiących, *desideria* Miast w Seymie donosić; A ci, gdy tego potrzeba będzie, i gdy zechcą, będą u Marszałka Seymowego o głos prosić, i ten im zabroniony bydź nie może, i ci tłómaczyć się będą zwyczaiem dziś praktykowanym zabierania głosów przez Delegowanych od Kommissyów.

4. Po odbytey dwuletniey wysłudze Publiczney w zwyż wyrażonych Kommissyach, lub Assessoryi, Ciż wybrani od Miast Plenipotenci na następnym Seymie zaraz Nobilitowani bydź powinni bez opłaty Dyplomatu *Nobilitatis*, ieżeli ieszcze Szlachtą nie będą.

5. Wolno odtąd iest, i będzie każdemu Mieszczaninowi Dóbr Ziemskich, iako i inney natury Dziedzicznym Prawem nabywać, z zupełnym własności Prawem posiadać, i następcom swoim, iako prawym Dziedzicom one po sobie zostawiać, Dobra sposobem Sukcessyi, albo *Jure potioritatis* posiadać, z których Dóbr, luboby byli Mieszczanami, w Sądzie Dobrom przyzwoitym odpowiadać są obowiązani.

6. Który z Mieszczan kupi całkowitą Wieś, lub Miasteczko Prawem Dziedzicznym opłacaiące Podatku 10go grosza Złł: 200. naymniey, na naypierwszym Seymie, ieżeli o to poda na piśmie prozbę swoią Marszałkowi Seymowemu do Stanów, mocą teraźnieyszego Prawa Nobilitowany zostanie.

7. Prócz tego na każdym Seymie 30. Osób z Mieszczan Possessye Dziedziczne w Miastach maiących, do zaszczytu Szlacheckiego przypuszczonych bydź ma; w czym naypierwszy wzgląd zachowany zostanie na dystyngwuiących się w Woysku, na zasiadaiących w Kommissyach Porządkowych Cywilno-Woyskowych, na zakładaiących Rękodzieła, na prowadzących handel z Produktów Kraiowych, a w tym na rekommendacye Posłów Ziemskich, i na rekommendacye Miast.

8. W całym Woysku (prócz Kawaleryi Narod:) w każdym Korpusie, Regimencie, i Pułku, dla Obywatelów kondycyi Mieyskiey będzie odtąd wolny wstęp do dosługiwania się Rang Officyerskich stopniami. A który dosłuży się Rangi Sztabs-Kapitana, lub Kapitana Chorągwi u Piechoty, a Rotmistrza w Pułku, mocą teraźnieyszego Prawa Szlachcicem z Potomkami swemi w wszelkich do niego przywiązanych Prerogatywach zostanie, i My Król *Diplomata Nobilitatis* takowym, za okazaniem Patentu, wydawać będziemy, od którego opłata Stępla następować nie ma.

9. Wolno

9. Wolno będzie odtąd Obywatelom kondycyi Mieyskiey w Kancellaryach, i Palestrach wszelkich Kommissyów, Rządowych Dykasteryów, Trybunalskich, i innych mnieyszych Sądów znaydówać się, Patronizować, i inne posługi czynić, i na stopniu w tychże Kancellaryach znayduiące się, podług zasług i zdatności postępować; A który z tych dosłuży się stopnia Regenta Kancellaryi w Dykasteryach Rządowych, na naypierwszym zaraz Seymie Nobilitowanym bydź ma, i takowe *Diploma Nobilitatis* bez opłaty My Król wydawać będziemy.

10. W Duchownym Stanie Osoby kondycyi Mieyskiey będą mogły posiadać w Kollegiatach Prelatury i Kanonie; w Katedrach zaś Kanonie Doktoralne, także wszelkie Beneficya *Sæcularia & Regularia*, wyłączaiąc te Fundusze, które szczególnie dla Osób Urodzenia Szlacheckiego są poczynione.

11. Do Kommissyów Porządkowych, Cywilno-Woyskowych Woiewództw, Ziem, i Powiatów dozwala się obierać Kommissarzów z Miast, w obrębie Kommissyów leżących, po trzech do każdey Kommissyi, bądź z urodzenia Szlacheckiego, albo kondycyi Mieyskiey, byle w Mieście Possessye Dziedziczne maiących.

12. A Miasta nasze Gdańsk i Toruń, gdy mieć będą proźby swe do Stanów, przez Sekretarza swego do Laski Seymowey one podawać będą, albo sami, przez Delegowanych, ieżeli zechcą, za danym od Laski głosem, który nie ma im bydź odmówiony.

13. Kara na zmyślaiących Possessye, będzie następuiąca: Ktokolwiek za Rewersem dałby komu Ziemską Dziedziczną Possessyą, tracić ią wieczyście będzie, i Sąd temu przyzna własność zarewersowaney Possessyi, kto dowiedzie Rewersu. Nawet choćby ten sam, kto za Rewersem ma Possessyą, dowiodł tey zarewersowanie, iemu wieczyście przyznana będzie. A takie Sprawy Sąd Ziemski *præcisa appellatione* sądzić będzie.

14. Wszelkie dawnieysze Prawa i Ustawy teraźnieyszemu Prawu o Miastach przeciwne uchylamy, a teraźnieysze ustanowienie o Miastach za Prawo Konstytucyine stanowiemy.

ARTYKUŁ III.

O Sprawiedliwości dla Mieszczan.

1. Zostawuiąc Miasta przy właściwych sobie w granicach Miast Juryzdykcyach, też Miasta z Przedmieściami z pod innych wszystkich Juryzdykcyi, iakie są: Trybunalskie, Ziemskie, Woiewodzińskie, Starościńskie, Zamkowe, prócz Spraw niedokończonych, po Kommissyinych do Trybunałów odesłanych, wyimuiemy i wyłączamy. Juryzdykcyą Marszałkowską, iako tylko Miasta Rezydencyonalnego Nas Króla tyczącą się, do opisów władzy teyże Juryzdykcyi właściwey odsyłamy.

2. Jurydyki Swieckie i Duchowne, tudzież drobne Miasteczka w obrębie lokalnym gruntów początkowie Miastom nadanych potworzone, iak są dotąd w Possessyi, co do samey tylko sądowności, i Policyi znosiemy, owszem też Jurdyki pod Juryzdykcye Magistratów Mieyskich poddaiemy, wszelkie zaś Czynsze i dochody iakieykolwiek natury dla Właścicielów tychże gruntów Jurydyk cstrzegamy.

3. Gdźie iednak Miasta maią Wsie Dziedziczne Ziemskie, w Sprawach tychże Wsiów w Juryzdykcyach właściwych Possessyi odpowiadać maią.

4. Wszyscy Obywatele w Mieście Possessye maiący, i iakimkolwiek handlem, Rzemiosłem bawiący się, Juryzdykcyi Mieyskiey ulegać maią, i Podatki równie znosić, nie uważaiąc na iakiekolwiek Libertacye.

5. W każdym Mieście Magistrat obrany, Juryzdykcyą Sądową składać będzie. W tych Magistratach wszelkiego rodzaiu Sprawy, iako *in prima Instantia* sądzić się maią; sprawy nieprzenoszące Złł: 500. lub w Sprawie uczynkowey, w którey trzy dni więzienia kara nastąpi, w tychże Magistratach bez appellacyi dopuszczenia, kończone bydź maią ostatecznie. W większych zaś Sprawach appellacya do Sądów wyższych appellacyinych dopuszczona bydź powinna,

6. Na takowe Sądy Appellacyine, następuiące Miasta wyznaczamy, mianowicie w Prowincyi Małc. Polskiey: Miasta Kraków, Lublin, Łuck, Zytomierz, Winnica, Kamiemiec Podolski, Drohiczyn. W Prowincyi Wielko-Polskiey: Miasta Poznań, Kalisz, Gniezno, Łęczyca, Warszawa, Sieradz, Płock. W Prowincyi Litewskiey: Miasta Wilno, Grodno, Kowno, Nowogrodek, Mińsk, Brześć Litewski, Pińsk. Do Sądu Appellacyinego w Krakowie oznaczonego należeć będą Miasta w Woiewództwie Krakowskim, Powiatach Sendomirskim, Wiślickim, i Chęcińskim leżące. Do Sądu Appellacyinego w Lublinie oznaczonego, należeć będą Miasta w Woiewództwie Lubelskim, Ziemi Stężyckiey, w Powiatach Radomskim, Opoczyńskim, i Ziemi Chełmskiey leżące. Do Sądu Appellacyinego w Łucku oznaczonego należeć będą Miasta Woiewództwa Wołyńskiego i Bełzkiego. Do Sądu Appellacyinego w Zytomierzu oznaczonego należeć będą Miasta Woiewództwa Kiiowskiego. Do Sądu Appellacyinego w Kamieńcu Podolskim oznaczonego należeć będą Miasta Woiewództwa Podolskiego. Do Sądu Appellacyinego w Winnicy oznaczonego należeć będą Miasta Woiewództwa Bracławskiego. Do Sądu Appellacyinego w Drohiczynie oznaczonego należeć będą Miasta Woiewództwa Podlaskiego. Do Sądu Appellacyinego w Poznaniu oznaczonego należeć będą Miasta Woiewództwa Poznańskiego i Ziemi Wschowskiey. Do Sądu Appellacyinego w Kaliszu oznaczonego należeć będą Miasta Woiewództwa Kaliskiego i Po-

wiatu

wiatu Konińskiego, a Powiatu Pyzdrskiego Miasta tey części, która iest z tey strony rzeki Warty, do Kalisza należeć ma. Do Sądu Appellacyinego w Gnieźnie oznaczonego należeć będą Miasta Woiewództwa Gnieźnieńsk: Powiatu Kcyńskiego i Powiatu Pyzdrskiego ta część, która iest z strony Warty od Gniezna. Do Sądu Appellacyinego w Sieradzu oznaczonego należeć będą Miasta Woiewództwa Sieradzkiego, Ziemi Wieluńskiey. Do Sądu Appellacyinego w Warszawie oznaczonego, należeć będą Miasta Xięstwa Mazowieckiego, i Woiewództwa Rawskiego. Do Sądu Appellacyinego w Łęczycy oznaczonego, należeć będą Miasta Woiewództwa Łęczyckiego, Brzeskiego Kuiawskiego, i Inowrocławskiego. Do Sądu Appellacyinego w Płocku oznaczonego, należeć będą Miasta Woiewództwa Płockiego, Ziemi Zawskrzyńskiey, i Ziemi Dobrzyńskiey. Do Sądów Appellacyinych w Miastach Prowincyi Wielkiego Xięstwa Litewskiego oznaczonych: iakoto do Appellacyinego w Mieście Wilnie, należeć będą Miasta Woiewództwa Wileńskiego, Powiatów Oszmiańskiego, Lidzkiego, Wiłkomirskiego, Brasławskiego, Woiewództwa Trockiego i Powiatu Trockiego. Do Sądu Appellacyinego w Mieście Grodnie należeć będą Miasta Powiatów Grodzieńskiego, Wołkowyskiego, i Mereckiego. Do Sądu Appellacyinego w Mieście Kownie, należeć będą Miasta Xięstwa Zmudzkiego, Powiatów Kowieńskiego, Preńskiego i Upitskiego. Do Sądu Appellacyinego w Mieście Nowogrodku należeć będą Miasta Woiewództwa Nowogrodzkiego i Powiatów Słonimskiego, i Słuczoreskiego. Do Sądu Appellacyinego w Mieście Brześciu Lit: należeć będą Miasta Woiewództwa Brzeskiego Lit: i Powiatu Kobryńskiego. Do Sądu Appellacyinego w Mieście Pińsku, należeć będą Miasta Powiatów Pińskiego, Pińsko-Zarzecznego, Mozyrskiego, i Rzeczyckiego. Do Sądu Appellacyinego w Mieście Mińsku, należeć będą Miasta Woiewództwa Mińskiego, Połockiego, Witebskiego i Powiatu Orszańskiego.

7. W tych Miastach Appellacyinych obierani będą co lat dwie po Osób 5. z Szlachty i Nieszlachty, Mieszczan Possessye maiących, nawet Osób Magistratowych z Miast tychże, albo i z Miast innych tego wydziału, które do których Sądów Appellacyinych są oznaczone. A te Osoby wybrane składać będą Sąd Appellacyiny z tym warunkiem, iż Osoby Magistratowe i Ławnicze, do Sądu Appellacyinego wybrane, póki sprawować będą Urząd Appellacyiny, nie maią zasiadać i sądzić w Sądach *primæ Instantiæ* Magistratów, z których są obrani.

8. Te Sądy sądzić będą Sprawy z Appellacyi Magistratów, których walor przechodzi 300. Złł: lub kara 3. dni więzienia, a nie przewyższa waloru 3.000. Złł: lub kary 3. tygodni więzienia, a to ostatecznie, bez dopuszczenia Appellacyi. We wszystkich zaś Sprawach większego waloru, niż o 3.000. Złł: i kary niż 3. tygodnie więzienia, Appellacyą iak dotąd z Magistratów *primæ Instantiæ*, nie iuż do Sądów Appellacyinych Miast, ale do Sądów Naszych Zadwornych, tak w Koronie, iako w W. X. Lit: dopuszczaną mieć chcemy podług ninieyszy Ustawy.

9. Spraw Kryminalnych Magistraty sądzić nie będą mogły, ale ie odsyłać maią prosto do Sądów Appellacyinych, które też Sprawy Kryminalne sądzić moc maią z tym ostrzeżeniem, że na więzienie czasowe osądzony Kryminalista ulegać Exekucyi Dekretu będzie. Gdy zaś na wieczne więzienie, lub na śmierć zostanie osądzony, tenże Sąd Appellacyiny wywody obwiniaiące, i Dekret przeszle Sądowi Assessorskiemu. Jeżeli Sąd Assessorski uzna Dekret Sądu Appellacyinego na więzienie wieczne, lub śmierć winowaycę wskazuiący za słuszny, dopiero ten Dekret exekwowany zostanie. Oraz przy Sądach Zadwornych Sprawy o złe sprawowanie Urzędów Mieyskich, iako też o Dochody z Miast Possessorów, i wszystkie inne Prawami Rzeczypospolitey wyznaczone zachowuiemy.

10. Miasta, że podlegać będą Kommissyi Policyi w rzeczach wewnętrznego Rządu i Dochodów ogólnych Mieyskich, ostrzegamy.

Stanisław Nałęcz Małachowski Ref: W. K. Seymowy i Konfederacyi Prowincyi Koronnych Marszałek.

Kazimierz Xiążę Sapieha Generał Artt: Litt: Marszałek Konfederacyi W. Xa Littgo.

Symeon Kazimierz Szydłowski Kasztelan Żarnowski Deputowany z Senatu z Prowincyi Małopolskiey manu propria. Kazimierz Konst: Plater Kasztelan Generału Trockiego Deputowany do Konstytucyi z Senatu W. X. Lit: Waleryan Stroynowski Podkomorzy Buski Poseł Wołyński z Małopolski Deputat do Konstytucyi. Stanisław Kostka Potocki Poseł Lubelski Dep: do Kon: z Prow: Małopolski. Jan Nepomucen Zboiński P. Z. Dobrzyń: Deput: do Konst: z P. Wielkop: manu propria. Jozef Radzicki Podkom: i Poseł Zi. Zakroczym: Deputowany do Konstyt: manu propria. Jzf Zabiełło Poseł z Xięstwa Zmudzkiego Deputowany do Konstytucyi. Jacek Puttkamer Poseł Wdztwa Mińskiego Deputowany do Konstytucyi z Prowincyi W. X. Litt. Post Cujus quidem Constitutionis superius præinsertæ in Acta præsentiæ ingrossationem, Originale ejusdem Eidem Offerenti prævia Officii sui quietatione est extraditum.

PUCHAŁA mpp.

Legi Cichowski.

600